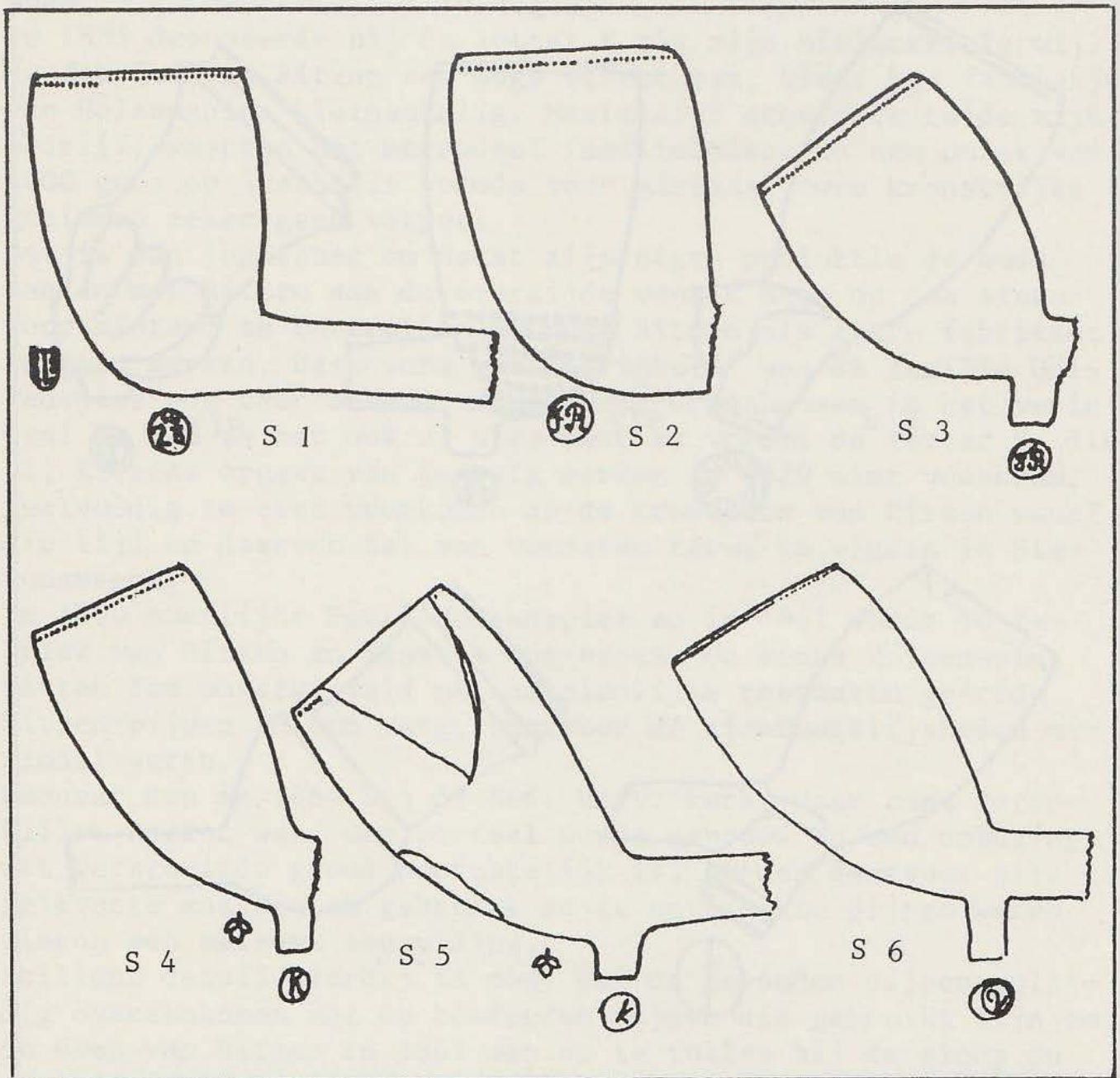

MAASEIKSE PIJPEN IN STEVENSWEERT

door Jos Engelen en Har Rutten

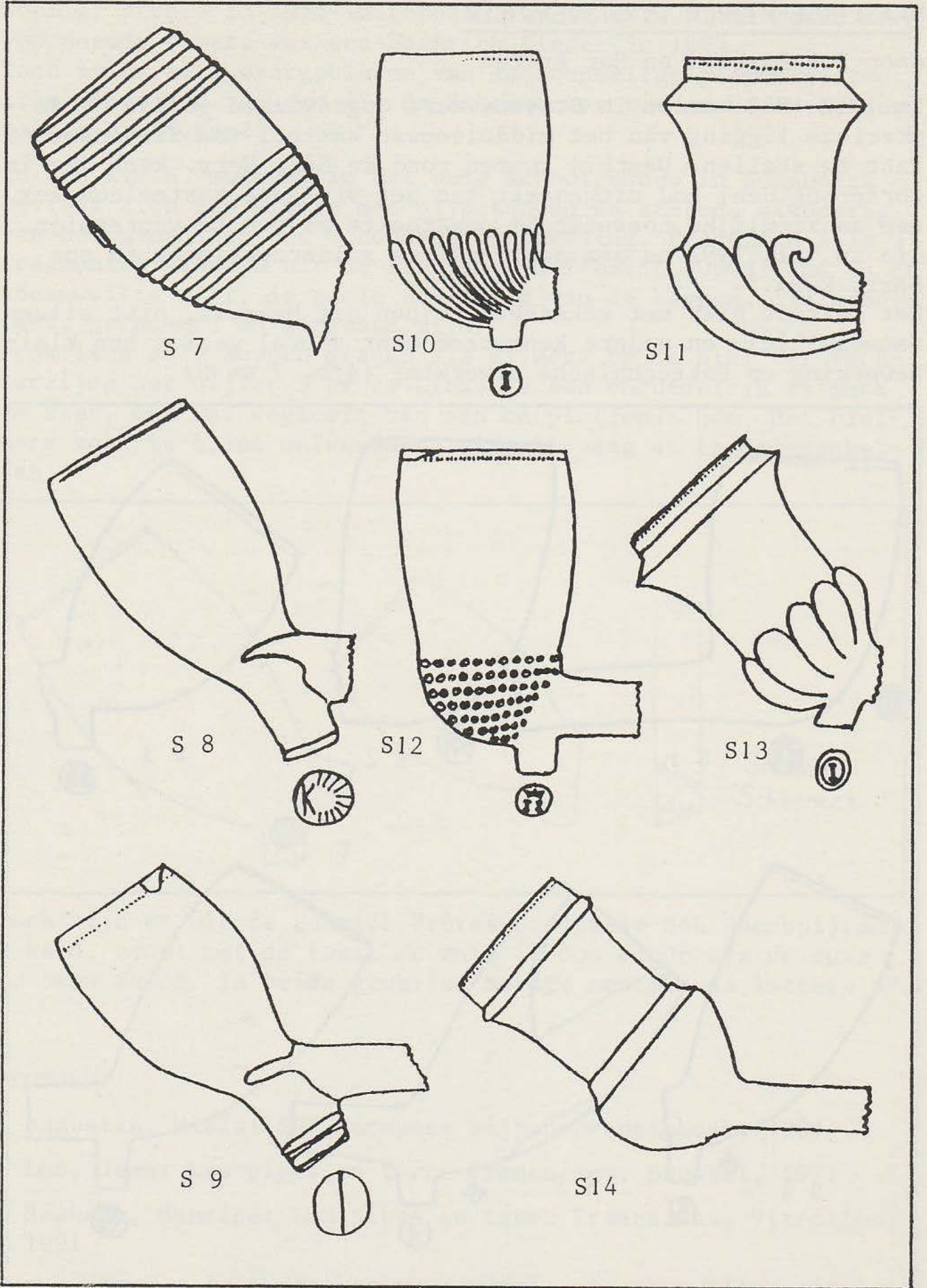
In 1952-1953 werden in Stevensweert opgravingen gedaan om de precieze ligging van het middeleeuwse kasteel van Stevensweert vast te stellen. Daarbij kwamen rond de Ned. Herv. kerk die in oorsprong deel had uitgemaakt van het vroegere kasteelcomplex, een aanzienlijke hoeveelheid ongerookte pijpen te voorschijn, die in juli 1992 na een particuliere zolderopruiming in ons bezit kwam.

Het betreft hier met zekerheid pijpen uit Maaseik, niet alleen vanwege hiel- en andere kenmerken maar vooral gezien hun kleibewerking en baktechnische afwerking (Afb. 1 en 2)

Afb. 1

Afb. 2

Het meest intrigerende in deze vondst was vooral het veelvuldig voorkomen van het hielmerk K, dat door Peter Hölsenspies c.s. tussen 1832 en 1879 gezet werd in Stevensweert, terwijl pijpen met K als hielmerk daar praktisch niet als bodemvondst worden aangetroffen. En hoe komen zoveel ongerookte pijpen op een dergelijke plek terecht?

De navolgende reconstructie levert naar ons idee een plausibel antwoord op beide vragen:

Zoals bekend (1)(2) was Peter Hölsenspies in de periode 1817-1830 werkzaam bij de pijpenfabriek van François Ritzen (hielmerk F.R.) in Maaseik en vestigde zich ca. 1832 als zelfstandig pijpenfabrikant in Stevensweert, waar hij en vervolgens zijn zonen pijpen fabriceerden in zijn eigen werkplaats met oven.

In 1835 deponeerde hij de letter K als zijn hielmerk. Terwijl de fabriek van Ritzen een hoge vlucht nam, bleef het fabriekje van Hölsenspies kleinschalig. Maximaal 9 arbeiders telde zijn bedrijf, waarvan het merendeel familieleden. En een omzet van 4000 gros op jaarbasis vormde voor minimaal twee kroostrijke gezinnen zeker geen vetpot!

Wat is dan logischer om naast zijn eigen produktie de oude banden met Ritzen aan de overzijde van de Maas op een steenworp afstand te herstellen en voor Ritzen als grote fabrikant te gaan werken. Deze vorm van 'horigheid' was de familie Hölsenspies nog zeer bekend vanuit Höhr-Grenzhausen in het verleden! En dan is het ook al niet meer zo vreemd de letter K, die bij Ritzens opgave van gezette merken in 1829 niet voorkwam, veelvuldig te zien voorkomen op de produktie van Ritzen vanaf die tijd en daarvan tal van vondsten terug te vinden in Stevensweert!

In 1860 overlijdt Peter Hölsenspies en in 1861 wordt de fabriek van Ritzen in Maaseik opgeheven. De zonen Hölsenspies zitten dan ongetwijfeld met aanzienlijke restanten geërfde Ritzen-pijpen in hun maag, waarvoor de afzetmogelijkheden minimaal waren.

Wanneer dan in 1864 bij de Ned. Herv. kerk, waar zoon Peter Willem koster was, een portaal wordt gebouwd en een ophoging met verstevigde grond noodzakelijk is, worden daarvoor alle relevante materialen gebruikt en de ongerookte pijpen waren hierop een welkome aanvulling.

Saillant detail hierbij is nog, dat de gevonden pijpen volledig overeenkomen met de honderden pijpen die gebruikt zijn om de oven van Ritzen in 1861 mee op te vullen bij de sloop en die bij de opgraving in 1985 in Maaseik te voorschijn kwamen. *Zie voor de BRONNEN bij dit artikel bladzijde 500.*

BRONNEN

- 1 PKN-monografie 1985, Afstammelingen van Westerwaldse pijpmakers in beide Limburgen.
- 2 R.A.M. Rapport 2. Regionaal Archeologisch Museum Maaseik, Wij vinden hier pijpen... Waer is den Toeback?

ADVERTENTIE

Naar aanleiding van het artikel "Nieuwe aanwinst voor pijpen- en aardewerkmuseum De Moriaan" (aankoop collectie Vrij) in PKN nr. 59 maak ik bekend, dat ik nog enkele exemplaren betreffende het besproken boek van de auteurs Krommenhoek & Vrij, getiteld KLEIPIJPEN - DRIE EEUWEN NEDERLANDSE KLEIPIJPEN IN FOTO'S (1986) beschikbaar heb ad f 69,- incl. verzendkosten.

Details: 958 foto's in zwart-wit, 19 x 25 cm, 336 blz., gebonden in harde band met stofomslag in krimpfolie.

Bestelling door overmaking van f 69,- op rekening 94.22.30.736 t.n.v. P.J.G.Tengnagel, onder vermelding BOEK KVK.

ADVERTENTIE

Tabakspijpennijverheid in Gorinchem: een inventarisatie van de pijpenmakers en hun produkten gedurende een periode van 200 jaar door J. van der Meulen, J.P. Brinkerink en P. von Hout.

Deze vierde monografie van de Pijpelogische Kring Nederland, uitgegeven ter gelegenheid van het 15-jarig bestaan, is rijkelijk voorzien van illustraties (ca. 800) en volgt de ontwikkeling van de nijverheid op de voet. Ook is een ruime plaats ingeruimd voor het wel en wee van de afzonderlijke bazen.

Een *must* voor iedere verzamelaar vanwege de verspreiding van pijpen uit deze plaats.

ISBN 90-801138-1-6 (1992). Met index en literatuuropgave, 161 pag. Winkelprijs f28,50, voor abonnees van de PKN f22,50 (exclusief f5,- verzendkosten), te bestellen bij de Pijpelogische Kring Nederland, Utrechtse Jaagpad 115, 2314 AT Leiden, door storting op giro nr. 382378 met vermelding 'Gorinchem'.

HET VOLGENDE NUMMER

verschijnt op 1 juli.

Daarna op 1 oktober, 1 januari en 1 april.